

אי אפשר לעולם בלי מנהיג

מתוך דברים שנאמרו ע"י הגאון הגדול רבי משה שפירא זצלה"ה
במעמד סיום הש"ס ביום השנה השלישי להסתלקות
מרח"ג הגרא"מ שך זצלה"ה
בבית המדרש המרכזי בשכונת רמת אלחנן בבני ברק

איתא בגמרא (ב"ב צא): "אותו היום שנפטר אברהם אבינו מן העולם, עמדו כל גדולי אומות העולם בשורה ואמרו **אוי לו לעולם שאבד מנהיגו ואוי לה לספינה שאבד קברניטה**".

מפרש המהרש"א את כפילות הדברים:

"אוי לו לעולם שאבד מנהיגו" - חידושו של אברהם היה שאי אפשר לעולם בלא מנהיג. כל עוד פעל אברהם בעולם היתה עובדה זו שיש מנהיג לעולם, ברורה לכל בית אברהם והאלפים והרבבות שהלכו עמו. אך בעת שאברהם נסתלק, נעלמה ההבנה הזו שאי אפשר לעולם בלא מנהיג.

"אוי לה לספינה שאבד קברניטה" - ספינה בלב ים חייבת הנהגה שתיישר אותה ותוביל אותה. אם לא כן, היא לא תגיע לשום מקום. גם זה היה כוחו של אברהם אבינו, יושר ההנהגה לדעת כיצד להנהיג את הספינה.

אלו שני דברים שעליהם בכו גדולי אומות העולם. שאבדה לעולם הברירות של 'אי אפשר לעולם בלא מנהיג' ושכבר אי אפשר להנהיג את הציבור ביושר. מעתה ההנהגה חסרה את אברהם.

מרח"ש הישיבה זצ"ל עסק בשני הדברים הללו, עליהם הוא נתן את נפשו.

אוי לו לעולם שאבד מנהיגו. את כל כוחו מסר ראש הישיבה זצ"ל, להסביר וללמד את האי אפשר לעולם בלא מנהיג, לבאר את עיקרי האמונה ולחזור ולשנןם בכל הזדמנות. במסירות נפש עמד בפרץ כנגד המזייפים. הוא לבדו עמד יחיד כנגד הזיוף הנורא של "אני מאמין באמונה שלימה בביאת המשיח", וכך בכל עיקרי אמונתנו. בכל כוחו העמיד הוא את ההבנה שאי אפשר לעולם בלא מנהיג.

משהסתלק רואים בעליל שכל מיני מזייפים יכולים להרים ראש. מזייפים בכל מיני עיקרים. בעיקר הזה וגם בעיקר "אני מאמין באמונה שלימה שבכל התורה המצויה בידינו היא שניתנה למשה בסיני". משהסתלק יש היכי תימצא ואפשרות לכל מיני מזייפים להגיד דברים שלא היו מעולם לאומרים כשהיה ראש הישיבה על משמרתו. אוי לעולם שאבד מנהיגו. אבדה ההכרה שאי אפשר לעולם בלא מנהיג. ואוי לה לספינה שאבד קברניטה - בהסתלקותו של ראש הישיבה זצ"ל נתטשטש וירד יושר ההנהגה גם במקומות חינוך וגם בהנהגת הציבור.

לא בהספד עסקינו עתה. המכוון הוא לומר דברי זיכרון. מדינא דגמרא דבריהם של צדיקים הם זכרונם. ועל כן צריך להשתדל כמידת היכולת להעמיד, לקבוע ולשנן את העיקרים שלא יתטשטשו כשאבד לעולם מנהיגו.

לחזור על עיקרי האמונה שוב ושוב כדי שעד כמה שאפשר, לא יחסר אצלנו חלילה מנהיגו של עולם. שלא יתטשטש בנו האמונה אחר הסתלקותו.

***

נרחיב מעט בענין האמונה.

הבית הלוי מבאר שעיקר סיבת חורבן בית שני ועיקר אורך הגלות הוא בגלל כח הצדוקים שכפרו בתורה שבעל פה.

נראה להוסיף שה'שנאת חנם' שהחריבה את בית המקדש כמבואר בגמרא, נבעה אף היא מאותה מחלוקת עם הצדוקים עליה כתב הרמב"ם בספ"ב מתפילה: "בימי ר"ג רבו האפיקורסין בישראל והיו מצירים לישראל ומסיתין אותן לשוב מאחרי השם. וכיון שראה שזו גדולה מכל צרכי בני אדם עמד הוא ובית דינו והתקין ברכה אחת שתהיה בה שאלה מלפני השם לאבד האפיקורסין וקבע אותה בתפילה כדי שתהיה ערוכה בפי הכל". התפילה שתיקנו אנשי כנסת הגדולה עוסקת בכל צרכי בני אדם, יש בה בקשה על דעת, תשובה, גאולה ורפואה. אך בית דינו של רבן גמליאל ראו שכל אלו פחותים מהצורך להתמודד עם ההסתה של הצדוקים לשוב מאחרי ה' עד שהוסיפו ברכה מיוחדת לאבדם.

הצדוקים והויכוח עמם הם שהביאו עלינו את החורבן ולכן האמונה היא הנושא עליו סובבת כל הגלות. המידה של הגלות שלנו היא שלא נתגלה קיצם מפני שענין גלותינו הוא נסיון האמונה. עד כמה אנו מאמינים בדברי תורה ומצפים לגאולה אף על פי שמתמהמהת. עד כמה אנו לא זזים מעיקרי אמונתנו על אף אריכות הגלות. ומבואר שם בבית הלוי שהנסיון הגדול שהגלות מבררת, הוא האמונה בתורה שבעל פה. היות ועל עיקר זה בפרט התווכחו הצדוקים ומחמתו חרב הבית. על כן האמונה היא זו שבכוחה לסיים את הגלות.

על דבריו אלו מביא הבית הלוי את הגמרא: "בא חבקוק והעמידן על אחת, וצדיק באמונתו יחיה" (מכות כד). עומק הדברים הוא כך. מלכתחילה בזמן מתן תורה היה החיבור עם בורא העולם דרך התרי"ג מצוות שהם כנגד קומת האדם וכנגד סדר הזמן. רמ"ח עשין כנגד רמ"ח איברים, ושס"ה לאוין כנגד ימות החמה. זה החיבור שיש בינינו לבורא עולם. חבקוק העמידם על אחת היינו שהחיבור בינינו לבורא עולם עומד כעת על האמונה, היא הדבר היחידי שמחבר בינינו ובין בורא העולם.

ראש הישיבה זצ"ל טרח הרבה לנטוע את האמונה בלבבות. הרמב"ם מעיד על עצמו: "חביב בעיניי ללמד ענין מענייני האמונה מכל אשר אלמדו". ראו אצל ראש הישיבה זצ"ל את החביבות לנטוע בלבבות את האמונה הצרופה בטהרתה כמו שנמסרה לנו מאבותינו, ואבותינו מאבותיהם עד מעמד הר סיני. זו היתה כל היגיעה שלו. ואנו צריכים ללמוד את הדברים הללו, שכן דבריהם הם זכרונם ועי"כ לא יהיה חלילה שטשטוש בזמן שאבד לעולם מנהיגו.

***

נעמוד לפי ערכנו על עיקר גדול, עיקר האמונה בהשגחת ה'.

החינוך בסוף מצות תפילה (תלג) כותב שלפי דעת הרמב"ן דס"ל דמצות תפילה מדאורייתא היא בעת צרה, אזי מי שצר לו ולא קרא אל ה' להושיעו, ביטל עשה זה ועונשו גדול מאד שהוא כמסיר השגחת השם מעליו.

כתוב כאן שאנו מאמינים באמונה שלימה בהשגחה שה' משגיח על כל מעשי בני אדם ויודע כל מחשבותם ושהכל בהשגחה מפורשת מאיתנו. וכל מי שמבטל תפילה בעת שצר לו, מראה בנפשו שהוא לא מאמין בהשגחה, הוא לא מאמין שבורא העולם הוא זה שגורם לאדם את הצער שבא עליו, ואינו מאמין שבכדי לסלק את הצער מעליו הוא מוכרח לפנות אל ה'. מי שלא פונה אל ה' להושיעו ביטל עשה זו ועונשו גדול מאד לפי שהסיר השגחת ה' מעליו.

אם נרצה לעורר מעט דברי התעוררות אחרי סילוקו של ראש הישיבה זצ"ל, אנו צריכים לעורר בעצמינו את העיקרים כפי שהיה מעורר הוא עצמו, אילו לא אבד לעולם מנהיגו.

אנו חיים בזמן של צרה. וכל מי שלא זועק להקב"ה, כל מי שנדמה לו שאנו לא בעת צרה, זאת ממש כפירה בהשגחה. כל מי ששקט כל מי שהמצב לא מפריע לו, המצב לא נורא לו, מראה כאילו חלילה יש על מה לסמוך גם בלי תפילה, רחמנא ליצלן מהאי דעתא. הוא כמסיר השגחת ה' מעליו. האמונה בהשגחת ה' מחייבת להבין שמוכרחים ממש תפילה ותורה.

חז"ל אומרים במדרש איכה: "הקול קול יעקב והידיים ידי עשו. כל זמן שקולו של יעקב מצפצף בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, אין הידיים ידי עשיו". כנראה שכוונת הדרוש לומר שהידיים עשויות להיות שייכות למי שקולו קול יעקב. אז יש לו גם את הידיים. אבל בזמן שאין קולו של יעקב מצפצף בבתי כנסיות בקול תפילה ובבתי מדרשות בקול תורה, הידיים נמצאות אצל עשיו. ועשיו עם הידיים שלו נוהג באופן נורא.

הגמרא ביבמות אומרת: "מפני מה היו אבותינו עקורים מפני שהקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים", והנה מצינו שכל האבות והאמהות היו עקורים חוץ מיעקב. וכפי הנראה הסיבה לכך מאחר ויעקב הוא עמוד תורה - "איש תם יושב אוהלים". לא חיכו לתפילתו כי הוא פעל את מה שפעל - בתורתו. כל מה שהיה צריך לעשות עשה יעקב בתורתו. על רשב"י כתוב שלא התפלל בכלל. יש נידון אם היה מפסיק לק"ש אבל לתפילה לא היה מפסיק. תוס' מקשים (שבת יא) דבגמרא מפורש שרשב"י היה משי ידה ומצלי. ומתרגמים האי מצלי היינו ק"ש, את כל מה שהיה צריך רשב"י לתקן עשה הוא בתורתו.

אלו הם שני הקולות שרק מכוחם יש קיום לעולם. אלו היו דבריו של ראש הישיבה זצ"ל, זה מה שהיא לימד אותנו ואת זה הוא נטע בלב כולם. חלילה מלשכוח לרגע שכל חיינו בהשגחה. כל חיינו. חלילה מלסלק את השגחת ה' יתברך מעלינו. אם יש לנו איזו שהיא אפשרות של חיים וקיום, הרי זה אך ורק בכוח הקול קול יעקב. קול בתי כנסיות וקול בתי מדרשות קול תפילה וקול תורה.

***

כתוב בגמרא: "אבן טובה היתה תלויה בצוארו של אברהם אבינו, שכל חולה הרואה אותו מיד מתרפא. ובשעה שנפטר אברהם אבינו מן העולם, תלאה הקדוש ברוך הוא בגלגל חמה" (סוף"ק דב"ב).

רבינו בחיי בתחילת פרשת יתרו מבאר שהאבן טובה היא ההליכה שהלך אברהם בעולם וקרא בשם ה'. אך צריך להשלים ולבאר את מה שאמרו בגמרא שתלאה הקב"ה בגלגל חמה אחרי שמת אברהם. מה התחדש בגלגל חמה שלא היה בא קודם אברהם? כפי הנראה, גלגל חמה מכוון למה שכתוב בתורה: "ופן תישא עיניך השמימה וראית את השמש ואת הירח כל צבא השמים ונדחת והשתחוית להם ועבדתם" (דברים יט). כתוב כאן שהסתכלות אל השמים מביאה לעבודת כוכבים, לאמירת אלה אלוהיך ישראל". אברהם חידש את האפשרות לשאת עיניים לשמים ולראות דבר אחר. הוא לימד את העולם: "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה". בזוהר כתוב ש'מי-אלה' הם אותיות אלוקים. קודם אברהם היו אומרים "אלה אלוהיך ישראל", והאבן הטובה של אברהם גרמה לכולם לומר 'מי ברא אלה'.

אחר שנסתלק אברהם תלאה הקב"ה בגלגל חמה. אחרי שאברהם חידש את חידושו בעולם והסתלק. נקבעה בגלגל חמה האפשרות להסתכל על השמש ולראות 'מי ברא אלה'.

חז"ל דורשים על מי שהסתלק: "דברי חכמים כדרבנות וכמסמרות נטועים בעלי אסופות" אימתי דברי תורה נטועים באדם בשעה שבעליהם נאספים מהם" (במדב"ר יד). כל עוד שבעל דברי התורה חי, הדברים נשמעים ממנו ישירות. לאחר מיתתו הקב"ה תולה אותם בגלגל חמה. כעת הדברים האלה נמצאים בעולם וכל אחד יכול להגיע אליהם.

ראש הישיבה זצ"ל מסר את נפשו גם על יושר הנהגה וגם על שאי אפשר לעולם בלא מנהיג. דברים אלו נמצאים כעת בעולם, ואסור להסיח דעת מהם. לא לפרוש מהעיקר הנורא. לא לסטות כל שהוא מהעיקרים שהם קיום מצות האמונה. הוא נתן את נפשו להשריש בנו את כל העיקרים ואת כל יושר ההנהגה בכל עניני העולם. בעניני ציבור, בעניני חינוך ובעניני הקמת והחזקת בתים. בכל הדברים הללו אחרי שבעליהם נאספים מהם, צריך להשתדל שיהיו דבריהם נטועים באדם. צריך לחזור עליהם כדי שיתקיים בנו 'אימתי דברי נטועים באדם בשעה שבעליהם נאספים מהם'.

הקב"ה יעזור לנו ונזכה לשמור את כל מה שראש הישיבה זצ"ל לימד אותנו לא לסטות חלילה מהעיקרים שהוא נתן את נפשו לנטוע בנו, ושדברי תורתו יהיו נטועים בנו אחרי שבעליהם נאספו מהם. את קריאתו בקול גדול לזכור ולהיזהר מכל מיני זיוף סטייה ונטייה קלה מדברי רבותינו. את זה אנו צריכים לזכור, אם נשתדל בדבר הזה ודברי תורה יהיו נטועים בנו, נמעיט ככל הניתן בחסרון מנהיגו של עולם. ויהיה לנו זכרון לקברניטה של ספינה.

עיקר הכינוס כאן הוא לסיום הש"ס שקבעו ללמוד לזכרו. הגמרא דורשת "גם כי יתנו בגויים עתה אקבצם" (הושע ח) פסוק זה בלשון ארמית נאמר, אי תני כולוה עתה אקבצם (ב"ב ח). פירוש דברי הגמ' - אי תנו כולוה - אם יהיו שוין ועוסקין בתורה. ובילקוט (שם) מבואר "אין הגלויות מתכנסות אלא בזכות משניות". הלימוד שעסקו בו כל המתאספים כאן הוא לימוד בצוותא. לימוד של רבים, ובפרט כשנעשה בצורה של משנה - בחזרה ושינון, הוא הדבר שעל ידו בעזרת ה' יהיו הגלויות מתכנסות במהרה בימינו אמן.